

Spomienka na Jána Bakossa ev. a. v. farára v Banskej Bystrici a seniora zvolenského seniorátu.

Vážení prítomní,

najprv mi dovoľte poďakovať sa organizátorom za milé pozvanie na toto spomienkové stretnutie, ktoré sa koná príznačne pri príležitosti 70. výročia najvýznamnejšej dejinnej udalosti nášho národa v 20. storočí.

Na požiadanie organizátorov mám povedať niekoľko spomienok na môjho otca – v rokoch 1935 – 1944 banskobystrického evanjelického kňaza a v ostatnom roku jeho pôsobenia i seniora Zvolenského seniorátu. Myslím, že jeho činnosť v prípravách SNP i počas neho ako aj zavŕšenie jeho životnej púte v hromadnom hrobe vo vtedajšom Turčianskom svätom Martine sú známe, takže o nich nebude reč.

Moje spomienky sú spomienky vtedy iba jedenásťročného chlapca, ktorý svojho otca videl posledný raz v poobedňajších hodinách 27. októbra 1944, keď s viacerými ľuďmi odchádzal smerom na Donovaly – do hôr. Viac by vedeli povedať moji bratia, keby žili. Najstarší však zomrel pri oslobodzovacích bojoch o Banskú Bystricu a prostredný z nás nie je medzi nami už 15 rokov.

Na čo si teda najviac v súvislosti s otcom spomínam? Zdôraznil by som jeho *hlboké sociálne cítenie* a snahu pomôcť tým, ktorí pomoc potrebovali. Toto cítenie ako človeku, pochádzajúcemu z viac než skromných pomerov, bolo bytostne vlastné. Neprekvapuje, že čoskoro po príchode do B. Bystrice založil akýsi cirkevný fond, dnes by sme povedali nadáciu, pod názvom „skrytá bieda“. Finančné dary cirkevníkov sa zverejňovali menovite každú nedeľu v kostole. Podobne, ale anonymne, iba s uvedením poskytnutého peňažného obnosu, sa oznamovali peňažné čiastky poskytnuté rodinám alebo jednotlivcom, čo to najviac potrebovali.

Bolo tiež známe, že od otca z bystrickej fary neodišiel nijaký núdzny, bez čo i len menšej finančnej podpory. Veď samotná naša rodina musela žiť zo skromných prostriedkov. Raz, keď z jeho kancelárie odchádzal muž, o ktorom sa podľa vzhľadu a správania dalo usúdiť, že prišiel požiadať o finančnú pomoc, náhodou sa na chodbe ocitol aj môj najstarší brat, vtedy vari už maturant, a keď ostal s otcom sám, spýtal sa ho: „Koľko si mu dal?“ Na odpoveď, že 10 Ks, čo v tom čase nebol zanedbateľný peniaz, brat povedal: „Myslím, že to bolo správne“.

Tiež až neskôr som pochopil, čomu slúžili našim otcom vymyslené rozprávky o ťažkom údele detí – sirôtok, alebo o zvieratkách, ktoré v treskúcej zime stratili nielen príbytok ale i rodičov. Tie vedel nebývalo zdramatizovať, zvykol mi ich rozprávať pri obede a neraz ma nimi dohnal k slzám.

Keď ako chlapec z chudobnej rodiny dostal možnosť študovať už mimo rodnej obce na gymnáziu, chytil sa tejto *možnosti vzdelávať sa* a táto snaha ho sprevádzala celým životom. Ako pred očami mám mimoriadne bohatú knižnicu v jeho pracovni. Knižný fond pozostával najmä z teologickej a filozofickej literatúry, no aj z beletrie. Do obchodov nechodil s výnimkou kníhkupectiev, odkiaľ si obvykle odnášal ďalšie čítanie. Knihy boli jeho slabosťou. Na ne doplatil neraz aj rodinný rozpočet, ktorý usmerňovala zase mama. Otcova pracovňa bola jeho hradom. Do nej sa vstupovalo iba keď to bolo naozaj potrebné. Vtedy ho bolo možné nájsť obvykle buď za písacím stolom, alebo pri čítaní. Čítaval aj večer v posteli, takže mama mu neraz už v neskorých hodinách spiacemu brala knihu z rúk. Preto nečudo, že dbal, aby aj jeho synovia dostali solídne vzdelanie. Keď som sa ho raz zvedavo opýtal, prečo občas číta aj režimistické noviny, ako bol Slovák, či Gardista, alebo noviny inej cirkvi – Katolícke noviny, povedal mi, že treba vedieť, čo sa píše z opačných pozícií, aby mohol na niektoré preňho názory odpovedať buď v kázňach, na stretnutiach Evanjelického spolku, alebo v cirkevnej tlači.

Hlboko na mňa pôsobil jeho *zmysel pre čestnosť a spravodlivosť*. Spomením aspoň jeden príklad. Keď ho zvolili za seniora, začali sa ozývať hlasy spochybňujúce priebeh voľby. Vynútil si jej opakovanie a na začudovanie pochybovačov získal v opakovanej voľbe ešte viac hlasov ako pôvodne.

Už aj v tom veku som si všímal otcov *záujem o dianie u nás i vo svete*. Myslím, že sa vystupňovalo v rokoch po vzniku vojnového Slovenského štátu, ktorému stál od samého začiatku v opozícii. V rodine sa hodne hovorilo o arizáciách, prenasledovaní Židov, s obavami sa sledovala počiatková úspešná expanzia Tretej ríše. Jeho názory a postoje sa často pretavili i do jeho kázni. Ešte po rokoch mi známi, no zo staršej generácie spomínali, že radi chodili v nedeľu počúvať jeho slová vzbudzujúce nádej, že pravda sa nedá umlčať a nakoniec sa predsa len presadí. Osobitnou kapitolou jeho činnosti bola záchrana židovských spoluobčanov ich prijatím do cirkvi, o čom sa tiež doma hovorilo.

Skoro pravidelne sa u nás vo večerných hodinách počúval zahraničný rozhlas – Londýn a Moskva. A keď sa frontová karta obrátila v neprospech Ríše, smel som aj ja nahliadnuť do mapy, kde najstarší brat pravidelne vyznačoval mestá, ktoré spojenecké vojská postupne oslobodzovali či na východe alebo v Afrike a na juhu Európy a neskôr na jej západe.

Otec nikdy nedopustil podryvávanie *autority našich učiteľov a profesorov*. Keď ma ako primána na prvej hodine posledného vyučovacieho dňa pred vianočnými prázdninami, keď už k dobrým mravom profesorov patrilo neskúšať, vyvolal odpovedať z prírodopisu náš triedny, odb. učiteľ Ján Vančo (nemá nič spoločného s rodinou Vančovcov, zavraždených pri Kremničke), ktorý bol ináč naslovovzatý režimista a gardista, neraz oblečený v uniforme HG, a ja som nebol pripravený, čo zjavne aj očakával, s chuťou a úškrnom mi do notesa zapísal nedostatočnú a s poznámkou „No tak to by sme mali za sebou“ notes zavrel a hodina už bežala vo vianočnej pohode. Keď som to doma zreferoval otcovi, očakávajúc, že mi chyti stranu, iba sucho prehlásil „Mal si sa naučiť – veď vieš, z akej rodiny pochádzaš“. Mal tým na mysli skutočnosť, že bolo verejne známe jednoznačné opozičné zameranie rodiny proti ľudáckemu Slovenskému štátu.

Pre môjho otca bola príznačná *snaha i za cenu osobného rizika* angažovať sa za veci, ktoré považoval za správne. Dalo by sa uviesť viac príkladov. Asi najrukolapnejším dôkazom toho je skutočnosť, že sa zapojil ako člen I. Revolučného národného výboru v Banskej Bystrici do priprav SNP, čo ho nakoniec stálo život. Niekedy sa sem – tam, aj keď iba ojedinele objavili poznámky v tom zmysle, že čo sa kňaz má pliesť do politických záležitostí. Myslím si však, že kňaz sa má angažovať slovom i činom za správne veci, za ktoré sa angažujú ľudia, ktorých chce byť duchovným vodcom. Veď nebolo azda významnejšej dejinnej udalosti v histórii Slovákov, aby sa na nej nezúčastnili evanjelickí kňazi. Či to bolo v rokoch meruôsmych v časoch národného obrodovania Slovákov, či v boji proti maďarizácii, ktorá potom nasledovala, alebo pri vzniku I. ČSR. Tak to bolo i v čase priprav i samotného priebehu SNP, ale tak isto aj po jeho potlačení a prenesení boja do hôr. Za tieto postoje a činy patrí týmto ľuďom nesporne uznanie.

Bratislava, 2. 9. 2014

Prof. MUDr. Pavol Bakoss

Spomienku prečítal: Ing. Ján Holčík CSc.